

TEMA BROJA

Plasmani banaka u Srbiji – osnovni nalazi

Miroslav Marinković

Kreditne aktivnosti bankarskog sektora se usporavaju. Prvih osam meseci ove godine karakterišu dve bitne činjenice:

- veći je prirast razduživanja korisnika kredita od prirasta nivoa plasmana;
- registruje se međugodišnji pad plasmana privatnom sektoru.

Ukupni plasmani banaka u avgustu 2013. godine dostižu nivo od 2.213,9 mlrd dinara. U prvih osam meseci tekuće godine zabeležen je nominalan pad od 32,2 mlrd dinara, odnosno 1,4%. Realizovan pad nije izazvan uticajem efekta promene kursa dinara u odnosu na ino valute. Tokom posmatranog perioda dinar je depresirao u odnosu na evro tek 0,62%, a apresirao u odnosu na švajcarski franak 0,47%, te je stoga realan pad plasmana 1,3%. Ostvareni rezultat je znatno lošiji u odnosu na isti period u 2012. godini, kada je zabeležen relativno visok nivo aktivnosti. Dakle, pokazatelji kretanja ukupnih plasmana u 2013. godini najlošiji su u poslednjih nekoliko godina.

Plasmani bankarskog sektora

(u mlrd dinara, kraj perioda)

	2011	2012	Avgust 2013
Ukupni plasmani	1.987,2	2.246,1	2.213,9
Država	200,1	290,4	302,8
Privreda	1.058,7	1.161,8	1.100,8
Stanovništvo	560,1	608,7	631,8
Javni sektor	98,1	106,3	102,5
Ostali sektori	70,2	78,9	76,0
Plasmani privatnom sektoru	1.618,8	1.770,5	1.732,6
Nominalan godišnji rast (%)	7,5	9,4	-4,1*
Realan godišnji rast (%)	7,5	4,5	-0,8*
Udeo u ukupnim plasmanima (%)	81,5	78,8	78,2

*Posmatrano u odnosu na avgust 2012. godine

Izvor: NBS, Statistički bilten 08/13

Struktura plasmana je gotovo nepromenjena u odnosu na prethodnu godinu. Naime, trend snažnog zaokreta u politici kreditiranja, u kome su poslovne banke aktivnosti kanalisale ka državnom u odnosu na privatni sektor, ublažen je. Plasmani državi dostižu nivo od 302,8 mlrd dinara i čine 13,6% ukupnih plasmana. Nakon značajnog smanjenja nivoa plasmana tokom prvog kvartala, usled fokusiranja države na prikupljanje sredstava na inotrižištu, u drugom kvartalu je realizovano nekoliko emisija HoV na domaćem tržištu, što je rezultiralo dostizanjem novog rekordnog nivoa plasmana državi. Ipak, ovakva kretanja se ne mogu okarakterisati kao „efekat istiskivanja“ privatnog sektora iz fokusa banaka jer alternativnih opcija za plasmane gotovo i da nema, tj. banke ih ne koriste.

Plasmani privatnim privrednim društvima i preduzetnicima u iznosu od 1.000,8 mlrd dinara jesu dominantni u strukturi ukupnih plasmana, ali je usled nominalnog pada u iznosu od 61,0 mlrd dinara, njihov udeosmanjen za 2,0 p.p, pa na kraju avgusta čine tek 49,7% ukupnih plasmana. Kreditiranje privrede već nekoliko godina karakteriše visoka aktivnost banaka u vreme trajanja Vladinog Programa podrške ekonomskoj aktivnosti kroz subvencionisanje kamatne stope na kredite i znatno niža kreditna aktivnost u ostalim periodima tokom godine. Usled činjenice da je fond sredstava za subvencionisanje bio najniži od uvođenja ovog koncepta u praksu, program je završen već u martu. To se direktno reflektovalo na zabeležen rezultat. Kod ove grupe klijenata neto efekat procesa plasiranja i razduživanja je negativan u poslednji šest meseci zaredom što ukazuje na stagnaciju plasmana.

S druge strane, plasmani segmentu stanovništva beleže nominalan rast u posmatranom periodu u iznosu od 23,1 mlrd dinara, odnosno za 3,9%. Na kraju avgusta dostižu nivo od 631,8 mlrd dinara i čine 28,5% ukupnih plasmana sektora. Nizak nivo problematičnih kredita, potreba za diversifikacijom ukupnog portfolija u kombinaciji sa visokim nivoom tražnje za gotovinskim kreditima, osnovni su činioci ostvarenog rasta.

Prethodnu godinu je obeležio rast plasmana sektoru javnih preduzeća, dok je u posmatranom periodu tekuće godine nivo plasmana ovom segmentu jednostavno održavan na gotovo istom nivou, uz manje fluktuacije od meseca do meseca. Plasmani ovoj kategoriji u avgustu iznose 102,5 mlrd dinara, što je 4,6% ukupnih plasmana.

Nivo plasmana privredi i stanovništvu

(u mlrd dinara, kraj perioda)

Izvor: NBS, Statistički bilten 08/13

Plasmani privatnom sektoru, kao osnovnom pokretaču ekonomske aktivnosti, u prvih osam meseci beleže nominalan pad od 37,9 mlrd dinara, odnosno za 2,1%. Ipak, posmatrajući kretanja u poslednjih 12 meseci, za-beležen je međugodišnji nominalan pad od 4,1%, ali usled apresijacije dinara u posmatranom periodu (5,8% u odnosu na švajcarski franak i 3,4% u odnosu na evro) međugodišnji realan pad je tek 0,8%. S ukupnim iznosom plasmana od 1.732,6 mlrd dinara, udeo plasmana privatnom sektoru u ukupnim plasmanim iznosi 78,2% čime je trend smanjenja udela nastavljen ali i ublažen. Ovo je najlošiji period za privatni sektor na polju plasmana u poslednjih 10 godina.¹

Ovaj tržišni signal se ne sme potceniti s obzirom na značaj aktivnosti privatnog sektora za čitavu ekonomiju i činjenicu da postoji jasna pozitivna korelacija između nivoa kreditne aktivnosti banaka ka privatnom sektoru i ekonomske aktivnosti u celini, pa i vrednosti bruto domaćeg proizvoda jedne zemlje. Ovo se posebno odnosi na segment privrednih društava. Potreba za deleveridžom dolazi i od strane banaka i od strane privatnog sektora usled još aktuelnih posledica grešaka iz prošlosti svih aktera – neopreznog plasiranja i zaduživanja.

U prethodnim mesecima su se jasno profilisali problemi bankarskog sektora u Srbiji na polju plasmana, kako na strani tražnje tako i na strani ponude. Tražnja za kreditima svakako postoji ali je njen nivo daleko niži u odnosu na prošlu godinu, i to iz dva razloga:

1. Visok nivo neizvesnosti u poslovanju, prouzrokovano sporim privrednim oporavkom, i relativno visok nivo kamatnih stopa, utiču na znatno opreznije zaduživanje privrednih društava; donošenje krupnih odluka u pogledu investicija i proširenja obima poslovanja je „na čekanju“;

2. Visoka nezaposlenost i veliki broj zaposlenih bez jasne dugoročne perspektive utiču na niži nivo tražnje za kreditima za kapitalne životne investicije (kupovina, izgradnja i adaptacija stambenog prostora, pa i školovanje).

Na strani ponude bitni su sledeći razlozi za smanjen nivo aktivnosti:

1. Smanjivanje izvora plasmana u prethodne tri godine direktno se odrazio na smanjenje kapaciteta tzv. stranih banaka za nove plasmane. Ograničenja koja su matice ovih banaka postavile svojim subsidijarima u Srbiji (količnik: kredit/depoziti) i nizak potencijal domaćih izvora direktno doprinose negativnom trendu;

2. Visok nivo problematičnih kredita i, kao posledica, niska profitabilnost rezultirali su značajnim pooštavanjem procedura odobravanja plasmana.

Ovi nalazi nisu karakteristični samo za srpski bankarski sektor već i za bankarske sektore gotovo svih evropskih zemalja bez obzira na region. Jedina razlika je na strani ponude, gde se kao dodatni ograničavajući faktor za rast plasmana uočava i potreba banaka da se prilagode novoj regulativi i finansijski i organizaciono. Na osnovu poslednjih objavljenih podataka Evropske centrale banke, postoje jasne indicije o oporavku banaka u evrozoni u pogledu izvora sredstava i likvidnosti, ali se pozitivna kretanja još uvek nisu reflektovala na kreditnu aktivnost ka privatnom sektoru. Krediti domaćinstvima se u poslednja dva kvartala stabilizuju i beleže niske ali pozitivne stope rasta, dok krediti privredi i dalje beleže pad.

Na kraju, pri analizi kretanja na polju plasmana privatnom sektoru, treba imati u vidu nekoliko značajnih činjenica koje su karakteristične za ovu vrstu tržišnih signala. Na prvom mestu je činjenica da je finansijski ciklus uvek duži od ekonomskog. U praksi se to moglo i videti u situaciji kada je i pored jasnog problema solventnosti, pa i samog poslovnog koncepta velikog broja privrednih društava, nivo kreditne aktivnosti i dalje bio na visokom nivou. Drugo, zbog specifičnosti segmenata privrede i stanovništva, postoje karakteristične razlike u tumačenju kretanja nivoa plasmana. Zbog niza faktora, aktivnost banaka odnosno finansijskog ciklusa u segmentu stanovništva prati kretanje poslovnog ciklusa. Rast privredne aktivnosti koji rezultira povećanjem broja zaposlenih, pa i samog nivoa zarada, utiče na odluku banke da poveća nivo plasmana stanovništvu u najkraćem roku. Rezultati se mogu pokazati bez zaostajanja. U slučaju segmenta privrednih društava, situacija je složenija pa vremensko zaostajanje aktivnosti banaka za poslovnim ciklusom može biti i tri, četiri kvartala. Iskustvo iz perioda krize, ali i činjenica da privreda, usled većeg obima poslovanja ima i višak sopstvenih sredstava, osnovni su argumenti koji utiču na stvaranje pomenutog zaostajanja.

Glavna makroekonomska konsekvencija smanjivanja plasmana banaka privatnom sektoru jeste usporavanje procesa obnove privredne aktivnosti. Drugi veliki problem koji može izazvati ovaj trend jeste radikalno zaoštavanje problema likvidnosti u realnom sektoru. Zbog toga bi bilo poželjno da se regulatorna i upravljačka tela temeljnije pozabave ovim negativnim trendom.

¹ U obzir treba uzeti i činjenicu da su iz zvaničnih podataka NBS isključeni plasmani dve državne banke kojima je oduzeta dozvola za rad, ali to ne menja generalnu ocenu kretanja.